

ÎNVĂȚĂMÂNTUL ȘUPERIOR CONTABIL ȘI PIAȚA MUNCII: O RECONFIGURARE A PREZENTULUI

Lilia GRIGOROI

lilia.grigoroii@ase.md

Academia de Studii Economice din Moldova,

Abstract.

Cercetarea în cauză analizează corelația existentă la moment între solicitările angajatorilor cu privire la cunoștințele și abilitățile ce trebuie să le dețină contabilul pe care și-l doresc în raport cu cunoștințele și abilitățile pe care le oferă instituțiile de învățământ superior absolvenților contabili. Articolul dat este, mai degrabă, un punct de plecare pentru a modela atât gândirea viitoare de învățare și dezvoltare, cât și așteptările angajatorilor, care ar trebui să țină cont de treapta de studii universitare finalizată și finalitățile de studii atribuite acesteia. Tema a fost aleasă și pentru faptul că ea conturează o interfață între beneficiile lecțiilor învățate în cadrul proiectului STAREP și opiniile angajatorilor cu privire la competențele absolvenților contabili. Este o cercetare de tip calitativ și principala noastră contribuție vizează confirmarea cerinței de schimbare în educația contabilă universitară care să corespundă așteptărilor studenților și cerințelor angajatorilor (pieței muncii).

Keywords: accounting education, accounting, university, quality, change.

Cuvinte cheie: educație contabilă, contabilitate, universitate, calitate, schimbare.

JEL Classifications: M41

Introducere.

Misiunea ASEM este de a crea noi cunoștințe și de a pregăti specialiști de înaltă calificare în cele mai diferite domenii ale științelor economice, precum și în domenii adiacente, capabili să participe ca antreprenori și forță de muncă activă și productivă într-o piață competitivă și ca cetățeni responsabili într-o societate democratică în continuă schimbare [1]. În acest context, misiunea facultății Contabilitate este de a asigura un învățământ superior de calitate prin care să pregătească absolvenții să obțină cariere de succes și să își asume responsabilitatea de gemeni ai schimbării contabilității și profesiei contabile în spiritul modern al businessului. Iar pentru a deveni adevărați gemeni ai schimbării, solicitați și relevanți pe piața muncii, absolvenții contabili trebuie să demonstreze competențele și abilitățile, ce formează fundamentul integrității informațiilor financiare, pe baza cărora sunt construite și funcționează economiile durabile. Așa dar, eforturile facultății Contabilitate, ASEM sunt direcționate spre oferirea unor programe de studii, proiectate în funcție de evoluțiile pe plan mondial în domeniul formării profesionale contabile [2, 3, 4, 5], experiențele, bunele practici și planurile de învățământ din cadrul celor mai de top universități din România [6, 7, 8], armonizarea și acreditarea internațională a programului de studii de către ACCA (Asociația Experților Contabili Autorizați din Marea Britanie), dezvoltarea programului comun de studii cu Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava, România, cerințele cadrului normativ din Republica Moldova, și nu în ultimul rând piața forței de muncă din Republica Moldova. Or, modul în care ne dezvoltăm și concurăm în spațiul de învățare și dezvoltare și este factorul de diferențiere în evoluția noastră. Trebuie să acționăm pentru a atesta candidații la studii, dar și angajatorii că educația contabilă anticipează, se adaptează cu agilitate și este cu un pas înainte.

Scopul cercetării constă în analiza corelației existente la moment între solicitările angajatorilor cu privire la cunoștințele și abilitățile ce trebuie să le dețină contabilul pe care și-l doresc în raport cu cunoștințele și abilitățile pe care le oferă instituțiile de învățământ superior absolvenților contabili. În realizarea acestui scop se vor analiza și expune, pe de o parte, solicitările și necesitățile pieței muncii referitor la competențele profesionale ale specialiștilor în contabilitate, pe de altă parte, competențele și abilitățile pe care le dețin absolvenții instituțiilor de învățământ universitar contabil. Rezultatele obținute vor sprijini procesele de ajustare și îmbunătățire continuă a curriculum-ului universitar pentru specialitatea de Contabilitate. Articolul dat este, mai degrabă, un punct de plecare pentru a modela atât gândirea viitoare de învățare și dezvoltare, cât și așteptările angajatorilor în funcție de treapta de studii finalizată.

Discuții și rezultate.

Am memorat o discuție la care am asistat cu ceva ani în urmă, mai mult din întâmplare, într-o țară vecină, între un expert contabil și un potențial angajator de o formațiune mai învechită. Doamna expert contabil a zis aproape în felul următor: „Stimate Domn, eu sunt expert contabil, eu nu fac documente primare! Îmi aduceți acte bune, vă fac contabilitate bună, îmi aduceți acte proaste, veți avea o contabilitate proastă”.

Cunosc o altă situație. O afacere mergea prost, de ani de zile genera doar pierderi. Acționarul majoritar, care a investit mult în această afacere, era supărat de starea lucrurilor. Dar a avut inspirația să angajeze un contabil profesionist. Și nu l-a împovărat cu sarcini de a emite facturi, a scrie foi de parcurs sau a încasa numerar (de fapt acest contabil cred că nici până în ziua de azi nu știe cum să se folosească de aparatul de casă). Acest contabil profesionist a sistematizat în dinamică cheltuielile, stocurile, clienții, mijloacele fixe etc. Și atunci a intervenit patronul – a redus din cheltuielile care, din punctul lui de vedere, nu erau justificate și, din potrivă, a direcționat mai mulți bani către cheltuieli care îi aduceau profit; a externalizat ceea ce a putut să externalizeze; s-a debarasat de stocurile și mijloacele fixe care nu-și mai aveau locul în afacerea sa; a revizuit relațiile cu unii clienți etc. În doi ani afacerea a devenit profitabilă, iar acționariatul își ridică dividende.

Este oare atât de important rolul contabilului profesionist (expert) în succesul unei afaceri? Categoriec, da. La fel ca rolul operatorului care întocmește facturi, scrie foi de parcurs și/sau emite bonuri de casă. Este oare nevoie de serviciile unui contabil profesionist pentru orice afacere? Categoriec, nu. Un butic care vinde flori, un magazin de cartier sau un frizer pe cont propriu nu cred că are nevoie de serviciile unui contabil profesionist. Ba dimpotrivă – plata unui astfel de profesionist va diminua mult din profitul entității, iar beneficiile nu vor fi atât de esențiale pentru dezvoltarea afacerii. De fapt, pentru acest gen de activități a și fost elaborată strategia de ținere a evidenței contabile în partidă simplă.

Sunt și afaceri mai mari, care, în virtutea unor circumstanțe, nu au nevoie (sau nu își doresc) de un contabil profesionist permanent. Fie că este o afacere bine structurată în timp, una de nișă, sau managementul entității are suficiente cunoștințe, intuiție și (de ce nu?) baftă pentru a adapta și dezvolta afacerea corect. Provocarea acestor entități este de altă natură: în cazul în care situațiile financiare nu sunt întocmite de un contabil profesionist (expert), în ce măsură informația prezentată terțelor consumatori – și mă refer în primul rând organelor de control și de reglementare – corespund realității? Cunosc situații când, de dragul închiderii bilanțului, erau autorizate intrări de produse cu valoare negativă (atât ca bani, cât și, culmea, ca cantitate), depozitarea de beton într-un birou de 20 mp de la etaj sau apăreau datorii absolut nejustificate ale fondatorului către entitate.

În țările occidentale acest aspect este mai mult sau mai puțin reglementat instituțional. De regula, de la un anumit nivel al cifrei de afaceri situațiile financiare sunt prezentate sau cel puțin sunt expertizate de către un contabil autorizat. În Republica Moldova nu avem astfel de prevederi, or reglementările domestice nici măcar nu prevăd definiția de contabil autorizat. Dar aceasta este deja o alta discuție pe care nu mi-am propus să o abordez în acest articol.

Cea ce îmi doresc să relatez în acest articol este că contabilii sunt diferiți. Diferă după specializări, nivelul de pregătire, funcțiile care le exercită sau, cel puțin, trebuie să le exercite. La fel cum diferă specialiștii din domeniul sanitar (medici și asistenți medicali), în industrie (ingineri și mecanici), în domeniul ospitalier (bucătari și ospătari) etc, la fel diferă și contabilii. Și fiecare își are rolul său în cadrul entității, în particular, și în cadrul societății, în general. De gradul de calificare, de buna exercitare a atribuțiilor, angajamentelor și obligațiilor în mare măsură depinde buna funcționare a unei entități, în particular, și a întregului sistem, în general.

Rolul unei instituții de învățământ superior este de a pregăti specialiști pentru toate palierele. Rolul unei facultăți și/sau a unui departament de contabilitate din cadrul unei instituții de învățământ superior este de a pregăti profesioniști contabili de anumite niveluri. Pentru aceasta trebuie să avem capacitate, posibilitate și, nu în ultimul rând, dorință. Dar și să fim înțeleși – ajutați și de angajatori. Nu putem și nici nu este cazul să pregătim contabili universali. Nu vom reuși.

Una dintre opiniile care a pătruns în gândirea colectivă a momentului și care, din păcate, este încă încurajată în anumite sectoare, este că „universitățile publice sunt o fabrică a șomajului de lux”. Este adevărată această afirmație în general și pentru contabili în particular? Nu știu, dar o simplă accesare a portalului pieței muncii: www.angajat.md ne arată că la 1 aprilie 2021 erau pasibile 52 de locuri vacante pentru postul de contabil. Cu mici corectări această cifră se regăsește în permanență, în fiecare zi. Or, cererea nici pe departe nu este completă.

În virtutea funcției pe care o dețin sunt în permanență contactată de persoane cunoscute și mai puțin cunoscute care au o singură solicitare – să le recomand un contabil. În contrapartida îi întreb: de ce contabil au nevoie? Care sunt atribuțiile și obligațiunile, pe ce domeniu? Cu alte cuvinte, care este fișa postului? Uneori aud: „Îl plătesc bine, dar sa facă tot!”. Și atunci mă retrag. Fiindcă nu cunosc contabili universali, care sa facă ”tot”. Nici nu știu ce înseamnă acest ”tot”.

Orice manager de entitate știe că trebuie să aibă un departament de vânzări bine structurat. Cu șef de departament, agenți de vânzări specializați per produs, per clienți sau teritorial. La fel și cu departamentele de producție, de expediție etc. Dar nu toți managerii sunt dispuși să structureze la fel de bine și departamentul financiar. Contabilitatea, în opinia lor, trebuie să funcționeze altfel, după alte principii. Nu știu, însă, dacă vor reuși. De multe ori în sarcina contabilului sunt puse obligațiuni total nespecifice – să redacteze contracte și ordine (adică să fie jurist), să ducă evidența personalului (HR), să obțină diferite autorizații și permisiuni și, în general, să aibă grijă de buna funcționare a oficiului (Office-manager), etc. Poate cineva aparent și reușește să se descurce cu toate aceste atribuții, dar sigur că în detrimentul obligațiilor sale de baza, de ducere a evidenței contabile. Și sigur, că la facultate noi îi învățăm toate aceste lucruri, dar destul de superficial, doar tangențial cu contabilitatea. Noi îi învățăm mai multă contabilitate.

Replica generală este că organizarea unui departament financiar bine structurat necesită resurse suplimentare. Da, așa este. Un lucru bun costă. Este, însă, la discreția administratorului / beneficiarului afacerii să decidă, reieșind din situația momentului și/sau din perspectiva dezvoltării afacerii, dacă este cazul și când este cazul să investească în performanța departamentului financiar. Am menționat și mai sus, că nici pe departe nu toate entitățile au necesitatea unei expertize contabile permanente. Întotdeauna managementul va decide când și cât va investi în organizarea contabilității, având în vedere simplul raționament al randamentului între beneficii și cheltuieli. Și, ca întotdeauna, aceasta decizie va fi fie una corectă, fie una greșită, în beneficiul sau în detrimentul afacerii. Însă, în orice caz, nu cereți de la contabil să facă ”tot”.

În general, în cadrul unei entități, convențional se pot identifica trei etape (titluri) succesive de tinere a evidenței contabile: întocmirea documentelor contabile primare, evidența contabilă primară și elaborarea situațiilor financiare și a dărilor de seamă fiscale (și de ce nu, expertiza contabilă). Nu putem da o definiție universală pentru fiecare titlu, deoarece delimitările între ele sunt foarte ambigue, dependente în primul rând de complexitatea afacerii, dar și de mulți alți factori. Cert este că pentru fiecare dintre aceste titluri avem nevoie de personal cu un anumit nivel de pregătire contabilă, cu capacități și însușiri distincte din punct de vedere profesiei contabile.

Întocmirea documentelor contabile primare, adică a ”bate” bonul de casa, a ”scrie” facturi, foi de parcurs, deconturi de avans, etc, poate fi încredințată și unei persoane care a făcut niște cursuri reduse de contabile sau, de ce nu?, unui autodidact contabil. Sunt operațiuni repetitive, standarde, iar intervenția în emiterea lor a unui contabil calificat parvine doar în cazurile nescandate, ieșite din comun. Desigur, apriori presupunem, că, indiferent cine le face, aceste documente primare sunt făcute calitativ și corect, altfel dăm peste cap toată contabilitatea (vezi spusele contabilului expert cu care am început acest articol).

În cazul evidenței contabile primare este mult mai puțin probabil să poată fi executată de către un autodidact contabil și/sau de către un contabil care a absolvit cursuri reduse (rapide) de contabilitate. Or, în cazul expertizei contabile, acest lucru este practic imposibil. Pentru ținerea evidenței contabile primare și, cu atât mai mult, pentru închiderea anului și elaborarea situațiilor financiare și/sau efectuarea expertizei contabile sunt necesare calificări și aptitudine care pot fi obținute, din punctul

nostru de vedere, cel puțin după absolvirea ciclului universitar de licență, iar în cazul unui contabil profesionist, cel mai probabil, după absolvirea masteratului în domeniu.

Dar să revenim la solicitările pe care le primesc de a recomanda contabili. Mă bucură nespuse de mult că tot mai des aceste solicitări sunt bine definite – activez în următorul domeniu și am nevoie de un operator de acte primare; sau – am nevoie de un contabil cu următoarele abilități (iată fișa postului); sau - recomandați-mi un contabil profesionist etc. Și atunci fac tot posibilul să-i ajut pe acești oameni.

În general, tendința comună care se conturează este de externalizare, cel puțin parțială, a serviciilor contabile. De regulă entitățile își asumă întocmirea documentelor contabile primare, iar evidența ulterioară este delegată către firme specializate. Din punctul meu de vedere este o tendință sănătoasă, care, pe de o parte, permite entităților să economisească resurse, iar pe de altă parte, plasează responsabilitatea pentru o evidență corectă către firme specializate pentru care ținerea evidenței contabile este în sine o afacere. Or, în consecință, orice greșeală din partea acestor firme va fi taxată din punct de vedere concurențial, iar aceasta la rândul său duce, cel puțin teoretic, la ridicarea calității serviciilor.

Cunosc mulți administratori de entități care, externalizând evidența contabilă primară și, eventual, expertiza contabilă, anumite documente contabile primare (facturi, invoice-uri, ordine de plată etc) le întocmesc personal. Și nu din motivul că nu doresc să plătească un potențial angajat pentru executarea lor. Pur și simplu acest proces, pe de o parte, este suficient de simplu și standardizat, asistat foarte bine de tehnologiile informaționale, încât nu îți solicită foarte mult timp și cunoștințe, iar pe de altă parte, orice greșeală în aceste acte costă foarte scump. Preferă să meargă pe cont propriu. Cred că într-un viitor deloc nu îndepărtat, dezvoltarea în continuare a tehnologiilor informaționale va duce la situația în care aceste operațiuni repetitive vor fi executate de către niște roboți integrați în programele de evidență, care, la rândul lor vor interacționa cu alți roboți ale altor firme (contragenți), ale organelor de control și reglementare și, în final, vor plasa informația în programul de contabilitate a contabilului de evidență primară. Factorul uman, dacă nu va fi exclus în totalitate, incontestabil va fi limitat la maximum.

Pentru moment, însă, cererea de operatori contabili, adică de personal care întocmește documente contabile primare este încă suficient de mare. Nu cred, însă, că instituțiile superioare de învățământ trebuie să se axeze pe îndestularea pieței muncii cu acest gen de specialiști. Furnizarea pe piața muncii de operatori contabili calificați trebuie pusă în primul rând pe seama colegiilor de specialitate. Afirmația de mai sus trebuie citită în felul următor: orice absolvent al unui colegiu contabil trebuie să fie în primul și în primul rând un foarte bun operator contabil. Nici într-un caz nu vreau să afirm că un absolvent al colegiilor cu profil contabil nu trebuie sau nu poate fi un contabil bun de evidență primară. Ba dimpotrivă, dacă o parte din absolvenții ai colegiilor contabile sunt (vor fi) capabili să ducă o evidență contabilă primară, cu atât mai bine (și cu cât mai mulți, cu atât mai bine). Dar scopul principal al colegiilor contabile trebuie totuși definitivat în felul următor: toți absolvenții să fie buni operatori contabili.

La fel, pentru Ciclului I Licența în instituțiile de învățământ superior scopul principal trebuie să fie de a pregăti contabili calificați pentru ținerea evidenței contabile primare. Este stringent necesar să avem siguranță, că după Ciclului I Licența orice absolvent va avea calitățile și pregătirea necesară pentru ținerea unei evidențe contabile primare calitative – va ști cum să interacționeze cu utilizatorii informațiilor contabile (management, patronat, reglementatori); va ști cum să configureze contabilitatea entității în dependentă de cerințele afacerii; va ști ce cerințe să avanseze către furnizorii de tehnologii informaționale contabile (programiștii de la programele contabile); va ști ce acte primare să ceară de la operatorii contabile etc. Evident, aceasta pe lângă indiscutabilul fapt de a ști contabilitatea propriu zis.

Nici sub o formă nu este cazul să ne punem scopul că după trei ani de studii la Ciclului I Licența absolvenții neapărat trebuie să posede abilități de contabili profesioniști. Pentru a deveni contabil profesionist este necesar în primul și în primul rând de un proces autodidactic consistent și în mare

măsură ține de dorința fiecărui absolvent în parte de a atinge acest calificativ, iar instituțiile de învățământ superior pot veni (și vin) în ajutorul lor cu diverse programe de masterat și, eventual, doctorat.

Dacă acceptăm aceste aranjamente pe nivele de pregătire a contabililor (care, de fapt, deja există pe piață) cred că este necesar, în primul rând, să revizuim, mai mult sau mai puțin radical, procesul de învățare – predare la Ciclului I Licență. Nu pot să spun ad-hoc cum și cât va dura aceste eventuale revizuirii a curriculum-urilor și a programelor de studii. Incontestabil, însă, este că pentru demararea acestui proces avem neapărat nevoie de ajutorul și recomandările angajatorilor. Și mă refer în primul rând la companiile specializate în tinerea contabilității, la firmele de audit. De regulă aceste companii sunt administrate de persoane care cu certitudine pot fi calificate ca experți contabili și care, în virtutea funcțiilor care la execută, cel mai bine cunosc ce calificative lipsesc și/sau ar fi binevenite pentru absolvenții contabili lansați pe piața muncii.

În **concluzie**, cea mai importantă provocare și oportunitate pentru educația contabilă universitară este modul în care înțelegerea, definirea și delimitarea contabilului trebuie să fie gândite din nou pentru a putea îmbrățișa viitorul, păstrând în același timp un rol clar pentru ideea unui profesionist. Mai precis, definiția unui contabil trebuie să fie suficient de îngustă pentru a menține distincția clară între ceea ce este și ce nu este contabil, dar suficient de largă pentru a include roluri și ocupații netradiționale care îndeplinesc acum funcții contabile. Satisfacerea ambelor teste este extrem de dificilă.

Dacă luăm lecțiile învățate în ultimele luni și ne angajăm să îmbunătățim abilitățile care vor menține industria relevantă pentru grupurile de părți interesate, geografii și generații, contabilul de astăzi va fi gata să conducă mâine.

Bibliografie:

1. Planul strategic de dezvoltare al ASEM pentru perioada 2018-2022. [https://ase.md/files/legal/interne/1.2_plan_stragic_2022.pdf](https://ase.md/files/legal/interne/1.2_plan_strategic_2022.pdf)
2. Manualul de reglementări internaționale de educație elaborate de International Accounting Education Standards Board <https://ceccar.ro/ro/wp-content/uploads/2021/01/HANDBOOK-OF-INTERNATIONAL-EDUCATION-PRONOUNCEMENTS-RO.pdf>
3. Cadrul general pentru Standardele Internaționale de Educație pentru profesioniștii contabili și candidații la titlul de profesionist contabil <https://ceccar.ro/ro/wp-content/uploads/2021/01/HANDBOOK-OF-INTERNATIONAL-EDUCATION-PRONOUNCEMENTS-RO.pdf>
4. Standardele Internaționale de Educație Pregătirea profesională inițială IES 2 – competențe tehnice, IES 3 – aptitudini profesionale, IES 4 – valori, etică și aptitudini profesionale <https://www.iaesb.org/publications/standardul-interna-ional-de-educa-ie-ies-1-cerin-e-de-acces-la-programe-de-educa-ie-profesional>
5. Materialele recente oferite de Centrul Reformei Raportării Financiare din cadrul Băncii Mondiale https://cfr.worldbank.org/sites/default/files/2021-04/resources_ru_pages_lq.pdf
6. Babeș-Bolyai, Cluj Napoca https://econ.ubbcluj.ro/planuri_invatamant/licenta/zi_2021_2022/CIG%20Contabilitate%20si%20informatic-a%20de%20gestiune%202021-2022.pdf
7. Universitatea de vest din Timișoara <https://feaa.uvt.ro/fisiere/educatie/licenta/planuri-2020-2023/CIG-Ro-plan-invatamint.pdf>
8. ASE București https://www.ase.ro/?page=planuri_invatamant
9. The Future of Jobs Report 2018. <https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2018>
10. Accountancy Skills Evolution: Impact of COVID-19 & the Path Forward. https://www.ifac.org/system/files/publications/files/IFAC-Skills-Roundtable-Paper-V6-RO_0.pdf
11. Andrew, Hunter. The Future for Accounting. <https://www.ifac.org/knowledge-gateway/preparing-future-ready-professionals/discussion/future-accounting>